

اخلاق کارگزاران در اندیشه حضرت امام خمینی (ره)

محسن موحدی^۱

چکیده

این مقاله با عنوان اخلاق کارگزاران در اندیشه حضرت امام خمینی (ره) با هدف بررسی اجمالی ویژگی‌های مکتب اخلاقی آن حضرت و سپس مرور دیدگاه‌های ایشان درباره اخلاق کارگزاران نظام اسلامی بر اساس ویژگی‌های یاد شده تدوین شده است. برای شناخت دیدگاه‌های نظری حضرت امام خمینی (ره) در زمینه اخلاق کارگزاران نظام اسلامی، باید ابتدا از مقیاس‌ها و معیارهایی سخن گفت که آن‌ها نیز اخلاقی هستند. معیارهایی مانند تقوی، اخلاص، زهد، بی‌علاقگی به دنیا، عبادت، سرشک شوق برای خدا در نیمه شب تا از دیدگان فرو ریختن، در جستجوی گمنامی بودن و ...

روش مطالعه در این تحقیق از طریق بررسی کتابخانه‌ای تمامی سخنان و مکتوبات ایشان به ویژه در دهه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی بوده است و یافته‌های زیر قابل اشاره‌اند:

تزکیه و تقوی، جلب رضای خدا، ساده زیستی، اعتماد به نفس، صبر و استقامت، تعهد به موازین اسلامی، اشاعه معنویت و اقامه عدالت، رعایت عدالت و امانت، انجام تکلیف، مردم‌داری، خدمتگزاری، تواضع در مقابل مردم، برخورد خوب با مردم، خضوع در مقابل قانون، انجام وظیفه و عدم دخالت در کارهای دیگر، اهمیت به بیت‌المال و پرهیز از کم‌کاری، اهمیت به محتوی و عمل، عبرت‌پذیری، انتقاد و انتقادپذیری، اعتراف به اشتباه، دقت عمل در رفتار خود و افراد تحت امر، ارائه کارها به مردم، پرهیز از قدرت‌طلبی و حب مال، حفظ آبروی نظام و جمهوری اسلامی.

اهمیت اخلاق کارگزاران از دیدگاه امام خمینی (ره) آن‌جا معلوم می‌شود که رمز موفقیت‌های اجتماعی و خدمات سیاسی را در آراستگی به فضایل اخلاقی می‌دانند. از این رو به دولتمردان و دست‌اندرکاران مدیریت جامعه توصیه می‌کند که ایجاد محیطی سالم و معطر به ارزش‌های تربیتی را سرلوحه کار خویش سازند تا در پرتو برکاتش خود بهره‌مند گردند.

واژگان کلیدی: اخلاق، کارگزاران، امام خمینی (ره)

۱ - کارشناسی ارشد علوم تربیتی دانشگاه شهید بهشتی؛ مدرس مراکز تربیت معلم استان اصفهان

مقدمه

در سلسله عالمان اخلاق و صاحبان اندیشه‌های تربیتی کمتر کسی را می‌یابیم که ضمن دارا بودن افکار بلند معنوی و کردار ناب و شایسته سیر و سلوکی دارای ابعاد سیاسی و اجتماعی و... نیز بوده باشد. اما حضرت امام خمینی (ره)، آن پرفروغ‌ترین خورشید فقاقت و سیاست و طریقت در پرتو اسلام ناب محمدی از عرفان و اخلاق نیز ناب‌ترین شیوه و طریقت را برگزیدند. با این‌که در حلقه خاکیان می‌زیست، اما همواره حماسه عروج ملکوتی می‌سرود و پا بر فرق عالم فانی می‌گذارد.

امام خمینی (ره) مکتبی را در اخلاق پی ریخت و روشی را در تهذیب پیش گرفت که مانند دیگر ابعادش برای همیشه تاریخ سرمشق گشت. شایسته است که به درستی در ویژگی‌های آن دقت گردد و در مبانی تعالیمش درنگ شود. اندیشه و روش اخلاقی امام خمینی (ره) ضمن دارا بودن ویژگی‌های ارزشمند دیگر شیوه‌ها خود نیز دارای نکات برجسته و منحصر به فرد است؛ زیرا عنصر اخلاق در تعالیم امام خمینی (ره) در نخستین گام جان‌مایه پیام خود را از کلام مقدس الهی گرفته و به شدت تحت تأثیر مفاهیم قرآنی است و همه جا گرداگرد قرآن دور می‌زند. پس از قرآن نفس روحانی و کلام ملکوتی معصومین (ع) عظیم‌ترین آبشاری است که امام از آن سیراب شده و در فضای روح‌افزایش شکوفا گشته است.

امام خمینی (ره) ضمن بهره‌وری از دستورالعمل‌ها و توصیه‌های سیر و سلوکی بر تجربه مجاهده، ریاضت و تعبد نیز تکیه می‌کند. این تعالیم از موعظه و زمزمه‌های محبت‌آمیز گرفته تا جمله‌های کوتاه و بلیغ انباشته است. نام اخلاق عرفانی زینده شیوه مکتب اخلاقی امام خمینی (ره) است، در مجموع رنگ عرفانی و سیر و سلوکی در این تعالیم جلوه بیشتری دارد. اخلاقی که امام خمینی (ره) می‌آموزد و در سخن و نوشته بدان می‌پردازد خود به خود مقدمه رسیدن به عرفان ناب است، زیرا هنگامی که انسان به آهنگ کلامش دل می‌سپارد و به راهنمایی‌ها و اندرزهای تربیتی او عمل می‌کند به طور طبیعی احساس تحول روحی در او به وجود می‌آید. در مکتب اخلاقی امام خمینی (ره) نوع استدلال و پرداخت به مطالب اخلاقی به گونه‌ای است که روح را از شور و هیجان لبریز می‌کند و آن را به معراج قرب می‌کشاند و به سوی ملکوت به پرواز در می‌آورد. در این تعالیم صرفاً سخن از یک سلسله فضایل اخلاقی مصطلح نیست که روح باید به آن‌ها مزین شود؛ بلکه کلام از پویایی و حرکتی است که انسان طی می‌کند. در این مسلک عالم همه محضر خداست. در مکتب اخلاقی امام خمینی (ره) تنها به مفاهیمی چند بسنده نمی‌شود؛ بلکه مفاهیم به گستره انسان شدن و الهی گشتن آدمی وسعت دارد. امتیازهایی که در مکتب اخلاقی امام می‌درخشد می‌تواند چراغی فروزان فرا راه جویندگان حقیقت بگذارد و سرمشقی شود برای آنانی که در این وادی گام می‌نهند.

برخی از ویژگی‌های نظام اخلاقی حضرت امام خمینی (ره) عبارت‌اند از: (اخلاق کارگزاران در کلام و پیام

امام خمینی، ۱۳۷۲، صص ۶۷-۵۲)

- جامعیت و همه سونگری

یکی از ویژگی‌های اندیشه و روش اخلاقی امام خمینی (ره) این است که: در طرح و ارائه مسائل اخلاقی و تربیتی، فکری همه‌سوی و فراگیر داشت. ایشان که اسلام را دین جامع می‌دانستند و انسان را موجودی چند بُعدی می‌شناختند در روش اخلاقی خود به همه ابعاد وجودی انسان توجه داشتند و از کسانی که با پرداختن به یک بُعد و نادیده گرفتن جنبه‌های دیگر انسانی او را موجودی ناهماهنگ و ناهنجار می‌سازند، با تأسف شدید گله می‌کردند.

- ساده‌گویی و بی‌تکلفی

از ویژگی‌های دیگر مکتب اخلاقی امام خمینی (ره)، ساده‌گویی و بی‌تکلفی در بیان تعالیم اخلاقی است. برخی می‌پندارند که به کار بردن الفاظ گران و دشوار و اصطلاحات گنگ و پیچیده نشانی از موقعیت علمی است و به عکس بهره‌مندی از شیوه روان و ساده علامت کم‌مایگی و ناچیزی است. اما امام خمینی (ره) با این‌که مرجعیت عامه و علی‌الاطلاق را به عهده داشت و زعامت انقلاب را به دست گرفته بود بی‌اعتنا به این اوهام، تأسی به قرآن مجید و شیوه بلاغ مبین را برگزیدند؛ روشی که انبیاء الهی نیز بر آن رفتند و زبان مردم را ملاک گرفتند.

- یاس‌زدایی و امیدبخشی

بی‌شک امام خمینی (ره) از تواناترین ره‌طی‌کرده‌هایی است که در فهم دیانت و معنویت می‌درخشید و تهذیب نفس و تشخیص خطا از صواب را به درستی تدبیر می‌کند. تعالیم اخلاقی ایشان هرگز گرفتار ایجاد روحیه بی‌نشاطی، یاس‌آفرینی، منفی‌بافی و ناتوانی نمی‌گردد، بلکه در پی ساختن انسانی امیدوار و کوشا می‌رود و در پی آن است که تحولی مثبت و تأثیری شایسته در جان مخاطب بیافریند. همان‌گونه که بر مسائل بازدارنده اخلاقی مانند: زهد، ساده‌زیستی، مجاهده با هواهای نفسانی و... تکیه می‌کنند، بر تعالیم و ادار کننده مانند: مراعات با نفس، رعایت اعتدال، بهره‌مندی از مباحثات شرعی و برآورده کردن نیازهای واقعی نیز می‌پردازد. در باورهای اخلاقی همان‌گونه که بر ناسپاسی نفس آدمی، بی‌اعتباری دنیا و وجود عوامل فراوان انحرافی بر سر راه خودسازی اشاره می‌کند، بر تربیت‌پذیری نفس، امکان کامیابی شایسته از زندگی و توانایی اراده انسان در بر طرف کردن موانع نیز توجه دارد. امام خمینی (ره) از آنان نبود که انسان را بالذات شریر و حق‌ناپذیر بداند و گلیم نفس او را قابل شست و شو نداند. البته راه آدم شدن را بسیار دشوار و پر سنگلاخ می‌دید اما آیه یاس "نشستن و دست روی دست نهادن" را هم نمی‌خواند.

- واقع‌بینی و اغراق‌گریزی

از دیگر ویژگی‌های مکتب اخلاقی امام خمینی (ره) واقع‌گرایی و دوری جستن از مطالب اغراق‌آمیز است. امام خمینی (ره) در برابر هر شنونده یا خواننده‌ای که قرار داشت توان فکری و ظرفیت دریافتی او را در نظر می‌گرفت و در آموزش‌های اخلاقی و تربیتی واقع‌بینانه و دقیق عمل می‌کرد و مباحث را سنجیده و در خور گنجایش روحی و فکری مخاطب مطرح می‌ساخت و برای هر گروه و مخاطبی که پند و اندرز می‌داد

می‌کوشید که از توان و کشش آن‌ها بیگانه و یا برتر نباشد و افکار بلند معنوی را بر هر اندیشه‌ای تحمیل نمی‌کرد.

- توجه به اصول اخلاقی نه فروع

امام خمینی (ره) مانند معلمی هوشمند، ریشه مفاسد و انحراف‌های نفسی را می‌جوید و کانون هر یک را در جان آدمی می‌یابد. در پی درمان ظاهری دردها و زدایش انحراف‌ها نیست؛ بلکه در صدد رهایی به ریشه ناهنجاری‌هاست. پیوسته به خودخواهی که ام‌الرزائل است، هشدار می‌دهد و به اخلاص که سرآمد مکرمت‌ها و ام‌الفضائل است، فرا می‌خواند.

- محوریت اخلاق در اندیشه امام خمینی (ره)

در دیدگاه امام خمینی (ره) صلاحیت اخلاقی سرآمد دیگر شایستگی‌ها بوده و تهذیب نفس اساس همه ابعاد سیاسی اجتماعی فردی و ... است. از زندگی فردی گرفته تا روابط خانوادگی، اجتماعی، منطقه‌ای و حتی معادلات بین‌المللی باید بر میزان اصول اخلاقی شکل یابد. حضرت امام خمینی (ره) در جای‌جای کلامش با تعبیرهای گوناگون و اشاره به زوایای مختلف این مهم را یادآور می‌شد و در مناسبت‌های مناسب محوریت اخلاق را گوشزد می‌نمود.

با توجه به تعریف و ویژگی‌های نظام اخلاقی حضرت امام خمینی (ره) روشن می‌گردد که نظام اخلاقی کارگزاران از نظر ایشان چه جایگاه مهمی دارد و این موضوع چون در رابطه مستقیم با خواسته‌های مردم و انسجام نظام اسلامی می‌باشد، از سوی ایشان بارها مورد تأکید قرار گرفت.

روش مطالعه

در این نوشتار که به بررسی اخلاق کارگزاران در اندیشه امام خمینی (ره) می‌پردازد، تا حد امکان تمامی سخنان و مکتوبات آن حضرت در دهه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به روش کتابخانه‌ای مورد بررسی قرار گرفته و پس از جمع‌آوری بیش از ۳۰۰ صفحه مطلب، مهم‌ترین موارد انتخاب شده ارائه می‌گردد.

یافته‌ها

از آنچه در مورد نظام اخلاقی حضرت امام خمینی (ره) گفته شد و همچنین از مطالب مربوط به اخلاق کارگزاران در اندیشه‌های ایشان، درمی‌یابیم که موارد زیر در این موضوع اهمیت زیادی دارند:

۱- تزکیه و تقوی

یکی از مهم‌ترین صفات اخلاقی که حضرت امام (ره) برای کارگزاران لازم‌تر و مهم‌تر می‌دانند، تزکیه است. ایشان معتقدند وجود یا عدم وجود تزکیه نفس در اشخاص عادی جامعه و کارگزاران تفاوت بسیاری دارد: «تزکیه برای دولت مردان... و برای سردمداران بیشتر لازم است تا برای مردم عادی. اگر افراد عادی تزکیه نشوند و طغیان پیدا کنند، یک طغیان بسیار محدود است... لکن اگر طغیان... در رؤسای شد که مردم آن‌ها را

پذیرفته‌اند، این گاهی یک کشور را به فساد می‌کشد. و گاهی کشورها را به فساد می‌کشد. این طغیان‌ها که موجب این است که کشورهایی به تباهی کشیده بشود برای این است که [زمامدار] تزکیه نشده است.» (صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۹۱-۳۹۲)

حضرت امام (ره) معتقدند تزکیه باید در رده‌های بالاتر جامعه حاصل شود و همه مسئولین و کارگزاران را موظف به تزکیه نفس می‌دانند تا استفاده از نور الهی و نور قرآن میسر شود:

«تا تزکیه در رده‌های بالا حاصل نشود... این مملکت و همه ممالکی که هستند، اصلاح نخواهند شد... مادامی که تزکیه در رده بالا نباشد... و خودبینی‌ها به جای این تزکیه‌ها باشند و خودخواهی‌ها به جای تصفیه‌ها باشند، در رده بالا آرامش حاصل نخواهد شد... همه ما مکلفیم به این که تزکیه بشویم... اگر تزکیه نباشد... هر چیزی که در نفس بیاید حجاب انسان است. همه مکلفیم که تزکیه بشویم تا بتوانیم از نور الهی و نور قرآن استفاده کنیم. لکن این تزکیه برای دولتمردان و رده‌های بالا، لازم‌تر است.» (همان، ص ۳۹۳)

تقوا نیز در راستای تزکیه از لازمه‌های اخلاقی کارگزاران است که مورد تأکید امام خمینی (ره) قرار گرفته است. از نظر ایشان تقوا برای کارگزاران لازم‌تر است:

«تقوا داشته باشید تقوا برای همه لازم است و برای کسانی که متصدی امور کشور هستند، لازم‌تر است. آن‌هایی که متصدی امور نیستند، تقوا یک امری است که برای شخص خودشان و احیاناً هم برای یک عده‌ای که با او تماس دارند مؤثر است... اما متصدیان امور به حسب تصدی که دارند، اگر خدای نخواستہ تقوا نداشته باشند... این به همه کشور سرایت می‌کند، همه کشور را یک وقت خدای نخواستہ به باد می‌دهد و لهذا برای آن‌ها اهمیت تقوا بسیار بیشتر است تا برای اشخاص.» (همان، ج ۱۷، ص ۱۲۲-۱۲۳)

۲- جلب رضای خدا

امام خمینی (ره) حل تمام مسائل را در گرو کنار گذاشتن خودی (منیت)‌ها و توجه به خدا می‌دانند و کارگزاران را به کنترل هواهای نفسانی فرا می‌خوانند:

خودی را کنار بگذارید و خدا را توجه کنید تا مسائل دیگر حل شود در همه امور، در تمشیت همه امور باید انسان آنچه را که مصلحت اسلام است، کسانی که متصدی امور هستند آن چیزهایی که مصلحت اسلام و مصلحت ملت اسلام است، در نظر بگیرند. از هواهای نفسانی که سرچشمه همه فسادها هست، جلو بگیرند. (همان، ج ۱۹، ص ۳۷۶-۳۷۷)

از دیدگاه حضرت امام (ره) انجام کار برای خدا و برای خدمت به بندگان خدا و خدمت به اسلام از بزرگترین عبادات است:

«من از خدای تبارک و تعالی مسئلت می‌کنم که تمام کشور ایران، هر جایی که شما دوستان هستید و در هر شغلی که عزیزان ما اشتغال دارند، محلشان مهبط الهی باشد یعنی کارها برای خدا، برای خدمت به بندگان خدا، برای خدمت به اسلام باشد که این از بزرگ‌ترین عبادات است، خدمت به خلق خدا و خدمت به اسلام.» (همان، ج ۱۶، ص ۳۳۲)

حضرت امام (ره) نسبت به اتهامات دشمنان انقلاب به مسئولین خدمتگزار مبنی بر کمونیست و التقاطی بودن هشدار داده، توصیه به در نظر داشتن خدا و عدم ترس از این اتهامات می‌فرماید:

«مسئولین نظام ایران انقلابی باید بدانند که عده‌ای از خدا بی‌خبر برای از بین بردن انقلاب، هر کس را که بخواهد برای فقرا و مستمندان کار کند و راه اسلام و انقلاب را بپیماید فوراً او را کمونیست و التقاطی می‌خوانند. از این اتهامات نباید ترسید، باید خدا را در نظر داشت و تمام هم و تلاش خود را در جهت رضایت خدا و کمک به فقرا به کار گرفت و از هیچ تهمتی نترسید.» (همان، ج ۲۱، ص ۸۷)

مدنظر داشتن دستورات خداوند از سوی مسئولان مبنی بر خدمت به مستمندان و فقرا نیز از دیدگاه امام (ره) نصرت خدا محسوب می‌شود:

«دنبال این باشیم که اگر چنانچه متصدی امر دولتم، دولتی باشیم که برای خدا کار بکنیم و برای خدا کار کردن، این است که ببینیم خدا چی فرموده است، چی گفته است، ما باید بکنیم. فرموده است که به مستمندان باید برسید، به ضعیفان باید برسید، به مردم فقیر باید برسید برای همه باید تهیه کنید. وقتی که بنا شد ما برای این جهت خدمت کردیم، این نصرت خداست. نصرت خدا، نصرت بندگان خداست نصرت دین خداست.» (همان، ج ۱۹، ص ۲۰۳)

علایم خدمت برای خدا:

از دیدگاه امام خمینی (ره) خدمت برای خدا علایمی دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

الف- مطرح نکردن خود:

«آن‌هایی که در هر جا خدمت می‌کنند توجه کنند که خدای تبارک و تعالی و ملائکه‌ای که از طرف خدا موکل هستند مواظب هستند. همین موج‌هایی که در دنیا از حرف شما، از عمل شما منعکس می‌شود، همین‌ها فردا پیش شما شهادت می‌دهند. باید توجه بکنید به این که مسئولیت بزرگ است... همه با هم برای خدا و برای نجات ملت و برای نجات کشور به پیش بروند. فرق نکند که این طایفه باشد یا آن طایفه باشد... انبیا این طور بودند. اولیای خدا این طور بودند. کار برای خداست به دست شما انجام بگیرد، گرفته است، به دست من انجام بگیرد، گرفته است، در دست دیگری، گرفته است.» (همان، ج ۱۸، ص ۳۰۹-۳۱۰)

ب- عدم توقع از دیگران:

«انسان که یک قدم اصلاحی... برمی‌دارد نباید توقع داشته باشد که مورد پذیرش همه قرار گیرد، این نخواهد شد. امیرالمومنین را هم تا آخر عمر عده‌ای قبول نداشتند. اگر انسان بخواهد برای اسلام خدمت کند نباید توقع این را داشته باشد که همه او را بپذیرند. کسی که می‌خواهد برای خدا کار کند باید پیه حبس، تبعید، بدنامی... به خود بمالد.» (همان، ص ۲۷۵)

ج- عدم انتظار اجر دنیوی:

«از خدا بخواهید، از خدا اجر بخواهید. این چیزهایی که در دنیاست اجر این نیست که شما جانتان را فدا کردید و در طبق اخلاص گذاشتید حالا عوض این که جانتان را فدا کردید یک خانه می‌خواهید، یک دکان می‌خواهید، یک پست می‌خواهید، اصلاً می‌شود این عوض او باشد؟! ... این فداکاری جز خدا کسی نمی‌تواند

عوض بدهد، اگر همه این دنیا را به شما بدهند، عوض او نیست. آن حال را حفظ کنید، برگردید به آن حال، دوباره شما تحت رهبری شیطان نباشید، ولی شما طاغوت نباشد. آن حال اگر حفظ بشود، الان هم شما، همان ولایت خدا در شما حکومت می‌کند و هیچ چیز هم عوض این نمی‌شود.» (همان، ج ۱۲، ص ۳۵۷)

د- عدم باخت و دل‌سردی:

«کسانی که برای خدا کار می‌کنند هیچ وقت باخت در آن نیست. آن‌هایی که برای دنیا کار می‌کنند باخت دارند که اگر نرسیدند خوب، باختند و عمرشان را هم هدر دادند، اگر برسند هم باخت دارند؛ لکن آن‌هایی که برای خدا قیام می‌کنند... این هیچ وقت شکست ندارد. در ظاهر هم اگر خیال بشود که ما نتوانستیم پس شکست خورده‌ایم، نه به حسب واقعش شکستی نخوردیم، برای این که ما برای خدا کار کردیم و کسی که برای خدا کار بکند همین دنیا نیست قضیه، جاهای دیگر ما داریم، برد آن‌جاست.» (همان، ج ۱۰، ص ۴۴۲)

ه- عدم یاس و شکست:

«خودتان باید حالا از اول بسازید خودتان را برای این که کشور خودتان را خودتان اداره بکنید خیلی هم دنبال این نباشید که حالا یی که دارید کار می‌کنید خیر باید حتماً همه ادارات هم با شما همراهی بکنند، شما برای خدا کار می‌کنید البته آن‌ها باید این کار را بکنند لکن اگر یکی وقتی یک لنگی پیدا شد هیچ ابداً خوف به خودتان راه ندهید و یاس به خودتان راه ندهید. خودتان قدرتمندید، خودتان می‌توانید عمل بکنید.» (همان، ص ۴۴۴)

۳- ساده‌زیستی

تأکید امام خمینی (ره) بر ساده‌زیستی کارگزاران بسیار مؤکد و هم از دیدگاه نظری ایشان و هم در عمل، قابل تأمل و بررسی است. ایشان با بیان زندگی حضرت محمد (ص) بر این موضوع اصرار داشته و نمونه‌های تاریخی صدر اسلام را در بیان اهمیت ساده‌زیستی، مکرر بیان داشته‌اند:

«ان‌شاءالله با قدرت شما و ایمان شما، با قدرت اسلام این نهضت به آخر می‌رسد و بوی اسلام را آن وقت می‌شنوید که چه معطر است اسلام. چه نظامی است این اسلام که آن که در رأس واقع شده است مثل خود پیغمبر و مردم، این‌ها در یک جا با هم مجتمع می‌شوند و می‌نشینند و صحبت می‌کنند. پیغمبر که خلیفه الله بود، همه او را قبول داشتند، وقتی که توی مسجد می‌نشست نمی‌شناختندش، کسی که از خارج می‌آمد، نمی‌شناخت برای این که بالا و پایینی در کار نبوده، آن وقت حتی یک همچو چیزی هم نبوده است که ببندازد زیرش، آن روی یک حصیر اگر بود و آلا روی زمین می‌نشست، اسلام این است. ما دلمان می‌خواهد یک همچو، البته قدرت ما نداریم این که هست عرضه کنیم اما هر چه آدم بخواهد به مبدأ خیر نزدیک بشود، باید خودش را نزدیک کند.» (همان، ج ۹، ص ۱۸۹-۱۹۰)

حضرت امام خمینی (ره) بارها با بیان زندگی سراسر اخلاص و ساده‌زیستی حضرت علی (ع) خطاب به کارگزاران نظام اسلامی، آن‌ها را به نزدیک شدن به سیره آن حضرت دعوت نمودند:

آن هم آن حاکم که زندگی‌اش یک پوست داشت، آن‌جا شب‌ها روی آن دوتایی زن و شوهر می‌خوابیدند که حضرت امیر باشد و فاطمه زهرا و روزها علف شتر را روی آن می‌ریختند که علف بخورد آن. این بارگاه،

تخت و بارگاه سلطان بود. مثل سایر عمل‌ها کار می‌کرد، آدم و دستگاه نداشت نه این که کار می‌کرد که جمع بکند، کار می‌کرد و وقف می‌کرد. آن هم زندگی و خوراکش که از نان و جو نگذشت، ما یک همچین حاکمی، دنبال این می‌گردیم پیدا نمی‌کنیم البته، خود ایشان هم فرموده شما طاقت ندارید این قدر، لکن تقوا داشته باشید. (همان، ج ۴، ص ۳۹۶-۳۹۷)

عواقب خروج کارگزاران از ساده‌زیستی

از دیدگاه حضرت امام (ره) وقتی کارگزاران نظام اسلامی از ساده‌زیستی خارج شوند و نتوانند مانند اقشار ضعیف جامعه زندگی کنند، عواقب نامطلوبی برای آن‌ها و نظام اسلامی خواهد داشت که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:

الف- شکست اسلام:

«اگر روحانیون از آن‌زی که مشایخ ما در طول تاریخ داشته‌اند و ائمه هدی سلام‌الله‌علیهم داشته‌اند... خوف این است که یک شکستی به روحانیت بخورد و شکست به روحانیت شکست به اسلام است... اگر ما از زی متعارف روحانیت خارج بشویم و خدای نخواستہ توجه به مادیات بکنیم، در صورتی که خودمان را با اسم روحانی معرفی می‌کنیم، این منتهی ممکن است بشود به این که روحانیت شکست بخورد.» (همان، ج ۱۸، ص ۱۲-۱۳)

ب- مطرود شدن از طرف مردم:

«امروز سعی کنید زندگی‌تان از زی آخوندی تغییر نکند اگر روزی از نظر زندگی از مردم عادی بالاتر رفتید بدانید که دیر یا زود مطرود می‌شوید. برای این که مردم می‌گویند ببینید آن وقت نداشتند که مثل مردم زندگی می‌کردند، امروز که دارند و دستشان می‌رسد از مردم فاصله گرفتند. باید وضع مثل سابق باشد باید طوری زندگی کنیم که نگویند طاغوتی هستیم.» (همان، ج ۱۷، ص ۴۵۲-۴۵۳)

ج- دور شدن از ارزش‌های معنوی:

هرچه بروید سراغ این که یک قدم بردارید برای این که خانه‌تان بهتر باشد، از معنویت‌تان به همین مقدار، از ارزش‌تان به همین مقدار کاسته می‌شود. ارزش انسان به خانه و باغ و اتومبیل نیست. اگر ارزش انسان به این‌ها بود، انبیا باید همین کار را بکنند. انبیا سیره‌شان را دیدید چه جور بوده. ارزش انسان به این نیست که یک انسان یک هیاهو و یک اتومبیل کذا و یک رفت و آمد زیاد داشته باشد. ارزش روحانیت به این نیست که یک بساطی داشته باشد و یک دفتر و دستکی داشته باشد. فکر کنید ارزش انسان را به دست بیاورید، ارزش روحانیت را از دست ندهید. (همان، ج ۱۹، ص ۲۵۲)

د- آفت دنیا و آخرت:

«از همه فرزندان و عزیزان روحانی خود می‌خواهم که در زمانی که خداوند بر علما و روحانیون منت نهاده است و اداره کشور بزرگ و تبلیغ رسالت انبیا را به آنان محول فرموده است، از زی روحانی خود خارج نشوند و از گرایش به تجملات و زرق و برق دنیا که دوشان روحانیت و اعتبار نظام جمهوری اسلامی ایران است، پرهیز کنند و بر حذر باشند که هیچ آفت و خطری برای روحانیت و برای دنیا و آخرت آنان بالاتر از

توجه به رفاه و حرکت در مسیر دنیا نیست که بحمدالله روحانیت متعهد اسلام امتحان زهدگرایی خود را داده است.» (همان، ج ۲۰، ص ۳۴۲-۳۴۳)

ه- سقوط حیثیتی در جامعه:

«این طور نباشد که امام جمعه‌ای وقتی در خیابان می‌آید، خیابان را خلوت کنند و هیاهو به راه بیندازند، این طور چیزها حیثیت‌شان را در جامعه ساقط می‌کند. بزرگی شما آقایان به دنیا نیست، بزرگی شما به آخرت است و این که پیش خدا آبرومند باشید و این یک مسئله مهمی است که دخالت در حفظ جمهوری اسلامی دارد و ما باید خیلی مواظب باشیم و اهل علم و دولت و دست‌اندرکاران بیشتر باید مواظب باشند، چرا که همه دنبال این هستند که نقطه ضعفی، خصوصاً از اهل علم پیدا کنند و در همه جا مطرح سازند.» (همان، ج ۱۹، ص ۳۱۸) و- تن به ذلت دادن:

«مردان بزرگ که خدمت‌های بزرگ برای ملت‌های خود کرده‌اند اکثر ساده‌زیست و بی‌علاقه به زخارف دنیا بوده‌اند. آن‌ها که اسیر هواهای پست نفسانی و حیوانی بوده و هستند برای حفظ یا رسیدن به آن تن به هر ذلت و خواری می‌دهند و در مقابل زور و قدرت‌های شیطانی خاضع و نسبت به توده‌های ضعیف ستمکار و زورگو هستند، ولی وارستگان به خلاف آنانند؛ چرا که با زندگانی اشرافی و مصرفی نمی‌توان ارزش‌های انسانی - اسلامی را حفظ کرد.» (همان، ج ۱۸، ص ۴۷۱)

ز- بی‌محتوا شدن کارها:

«وقتی تشریفات زیاد شد، محتوا کنار می‌رود. وقتی... دم و دستگاه‌ها زیاد شود، موجب می‌شود بنیه فقهی اسلام صدمه ببیند؛ یعنی با این بساط‌ها نمی‌شود شیخ مرتضی و صاحب جواهر تحویل جامعه داد. این موجب نگرانی است.» (همان، ج ۱۹، ص ۴۲)

۴- اعتماد به نفس

حضرت امام خمینی (ره) دو خصیصه بارز اتکا به خداوند و اطمینان به نفس را، راه سعادت و قطع شدن طمع قدرت‌های بزرگ می‌داند:

«لازم است که با این دو خصیصه، اتکال به خدای تبارک و تعالی، اطمینان به نفس... به پیش بروید و بعد از مدت کوتاهی خواهید دید که راه‌های سعادت بر شما باز می‌شود و قدرت‌های بزرگ طمع‌شان قطع می‌شود.» (همان، ج ۱۸، ص ۱۹۰)

کارگزاران نظام اسلامی از دیدگاه امام خمینی (ره) باید بعد از تصمیم‌گیری، جازم و امیدوار تصمیم خود را عملی سازند:

«چنان‌چه انسان تصمیمی به یک امری گرفت ولی متزلزل باشد در این که آیا می‌تواند این کار را تا آن‌جا که می‌خواهد و آرزو دارد عمل کند، تصمیم‌گیری با این تزلزل نمی‌تواند کار را درست انجام بدهد. باید همان‌طور که شما تصمیم گرفتید جازم باشید، امیدوار باشید که این عمل را می‌توانید انجام بدهید اگر بخواهید، می‌توانید انجام بدهید.» (همان، ج ۱۴، ص ۶۰)

۵- صبر و استقامت

امام خمینی (ره) خطاب به کارگزاران نظام اسلامی استفاده از موقعیت دوستی دولت و مردم در سایه صبر و استقامت برای حل مشکلات را توصیه می‌فرماید:

«همت مردان مصمم هر کار مشکلی را آسان می‌کند و بعد انجام می‌دهند. شما که برای رضای خدا خدمت می‌کنید سعی کنید در مقابل تمامی مشکلات بایستید و مبارزه کنید. امروز هم که در جمهوری اسلامی همه با هم هستند و دولت و مردم با هم دوست هستند، حل مشکلات آسان‌تر است. با گرمی با مشکلات مواجه شوید و مبارزه کنید تا حل شود.» (همان، ج ۱۸، ص ۴۸-۴۹)

از دیدگاه امام (ره) پیمودن راه حق گرفتاری و مشکلات دارد که با روحیه قوی و ایمان راسخ کارگزاران قابل حل شدن است:

«این روحیه قوی‌یی که با آن روحیه قوی و آن ایمان راسخ و آن توجه به خدای تبارک و تعالی شما را پیش برد، مادامی که این روحیه محفوظ باشد، شما پیش می‌روید. حالا گاهی کندی دارد، گاهی تندی دارد... راه حق گرفتاری دارد، هر راه حقی مشکلات دارد، شیاطین نشسته‌اند سر راه حق که مردم را منحرف کنند.» (همان، ج ۹، ص ۳۰)

امام خمینی (ره) حفظ ارزش‌های انسانی و سرافرازی در دنیا را نیازمند تحمل زحمت و مشکلات می‌داند و می‌فرماید:

«وقتی شما هستید و می‌دانید که انقلاب‌ها کمبود دارد، انقلاب‌ها زحمت دارد، بخواهید آدم باشید باید زحمت بکشید، بخواهید ارزش انسانی خودتان را حفظ کنید زحمت دارد. نمی‌شود که انسان تو خانه‌اش بنشیند و ارزش‌های انسانی‌اش محفوظ باشد؛ هر کسی تو خانه می‌نشیند و اعتزال می‌کند توستری هم می‌خورد لکن نمی‌فهمد که دیگر آدم نیست. شمایی که می‌خواهید آدم بشوید زحمت دارد آدم شدن. می‌خواهید سرفراز در دنیا باشید این زحمت دارد، بی‌خود نمی‌شود.» (همان، ج ۱۸، ص ۳۱۳-۳۱۴)

از نظر امام (ره) استقامت در ادامه نهضت اسلامی یک امر الهی است که به تبعیت از قرآن کریم و سیره پیامبر اعظم (ص) قابل نگهداری است:

«اگر ببینید که در بین توده‌های مردم، در بین اشخاص، دلسردی برای این نهضت پیدا می‌شود، بدانید استقامت توی کار نیست یا دارد می‌رود از دست. کاری بکنید که این توده‌های مردم استقامت داشته باشند در این نهضتی که کرده‌اند. این نهضت یک امر الهی است و خدا فرموده است "فاستقم کما امرت و من تاب معک" همان‌طوری که پیغمبر اکرم از هیچ آمد و فتح کرد و نورش همه جا را گرفت، شما ملت هم... از هیچ شروع کردید... اما رفیق نیمه راه نباشید، این‌طور نباشد که ما تا این‌جا رفته‌ایم حالا از این‌جا دیگر برویم سراغ کارهای دیگرمان. در رأس امور این است که ما... این امر الهی را ما اجرا کنیم.» (همان، ج ۱۶، ص ۵۰۸)

۶- تعهد به موازین و معیارهای اسلامی

امام (ره) معتقدند در نظام اسلامی، اسلام باید عملاً و نه فقط لفظاً اجرا شود و درست شدن محتوا را از کارگزاران نظام اسلامی طلب می‌کنند:

«الان ما همه‌مان مکلفیم حالایی که جمهوری اسلامی شد ما هم اسلامی باشیم. اگر بنا شد جمهوری اسلامی باشد اما ماها دیگر اسلامی نباشیم، حکومت اسلام نیست، این که جمهوری اسلامی نمی‌شود... ما نمی‌خواهیم اسم عوض بشود ما می‌خواهیم محتوا درست بشود. باید کوشش کنید محتوا درست بشود... اگر... روی دستور اسلام عمل کردیم یک ملت اسلامی هستیم و الّا الفاظ است و معنا ندارد.» (همان، ج ۸، ص ۴۱۷)

از دیدگاه امام (ره) حفظ نظام اسلامی در گرو اسلامی بودن آن است؛ در غیر این صورت با ایجاد تفرقه و پیمودن راه‌های مختلف، نظام اسلامی آسیب می‌بیند:

متوجه باشید که امروز آن چیزی که اهمیتش بیشتر از چیزهای دیگر است این است که ما حفظ اسلامیت این نهضت را بکنیم. این نهضت از اولش اسلامی بود و تا این جا هم اسلامی هست و ان‌شاءالله تا آخر هم اسلامی باشد و همه ما و همه شما و همه ملت و دولت باید همت‌شان این باشد که نهضت را اسلامی پیش ببرند. اگر اسلامی بودن نهضت محفوظ باشد، دیگر آسیب نمی‌بینید. اگر چنان‌چه نهضت از اسلامیتش بیرون رفت، هر کس یک راهی دارد، وقتی راه‌ها مختلف شد، آسیب می‌بیند. (همان، ج ۱۲، ص ۴۵۴)

۷- اشاعه معنویت و اقامه عدالت

از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) یکی از مهم‌ترین ابعاد اخلاقی دولت اسلامی و کارگزاران نظام اسلامی، اقامه عدل و در نظر گرفتن جهات معنوی است:

«حکومت اسلام باید اقامه عدل بکند در عین حالی که معنویات را تصحیح می‌کند و ترویج می‌کند. و ما اگر تابع اسلام هستیم و تابع انبیا هستیم این سیره مستمره انبیا بوده است و اگر تا ابد هم فرض کنید انبیا بیابند باز همین است، باز جهات معنوی بشر تا آن اندازه‌ای که بشر لایق است و ادامه اقامه عدل در بین بشر و کوتاه کردن دست ستمکاران. و ما باید این دو امر را تقویت کنیم. ما باید دولت اسلامی را، همه مردم، همه انسان‌ها دولت اسلامی را تقویت کنند تا بتواند اقامه عدل بکند و دولت باید جهات معنوی را هم در نظر بگیرد، یعنی چون تابع اسلام است باید روی رویه اسلام باشد. روی رویه اسلام به همان دو معنا، به همان دو راهی که اسلام دارد، حفظ معنویات و تقویت معنویات مردم و اقامه عدل بین‌شان و نجات دادن مظلومان از دست ظالمان.» (همان، جلد ۱۷، ص ۵۲۸)

۸- رعایت عدالت و امانت

امام خمینی (ره) حکومت عدل اسلامی را یکی از جنبه‌های بارز نهضت اسلامی ایران بر می‌شمارند و معتقدند برای تحقق این بُعد مهم نهضت، کارگزاران باید موصوف به عدالت باشند و پاسدار عدالت و پاسدار حکومت عادلانه باشند:

«اما در این مرحله که مرحله سازندگی یک حکومت عدل اسلامی است، ما خدای نخواستہ پاسداریمان از یک همچو حکومت عدل اسلامی به طور صحیح نباشد، یعنی خودمان در این مرحله انقلابی نباشیم، در این مرحله خودمان را نساخته باشیم که موصوف به عدالت باشیم، تا پاسدار عدالت باشیم، پاسدار یک حکومت عادلانه چنان‌چه اگر حکومت ما هم یک حکومت عدل نبود نمی‌توانیم بگوییم که این جهت انقلاب ما تحقق

پیدا کرده است، که جهت حکومت عدل اسلامی بود یا اگر... در ادارات ما، در بازار ما... عدل اسلامی که باید باشد مراعات نکنند، باز افراد انقلابی - اسلامی نیستند.» (همان، ج ۸، ص ۳۱۸)

از سوی دیگر تأکید حضرت امام خمینی (ره) بر امانتداری و امین بودن در انجام خدمت، برای جلوگیری از بدنام شدن یا فاسد نمودن بقیه افراد می‌باشد:

«هر کس در هر جا هست و هر جا خدمت می‌کند، یکی از اموری که بسیار برای او لازم است امانت است؛ امین باید باشد. اگر خدای نخواست در یک گروهی اشخاص غیر امین و اشخاص خائن پیدا بشود، یک وقت می‌فهمیم که تمام آن گروه را این‌ها به بدنامی کشیدند یا به فساد. از امور لازم، امانت است در امور.» (همان، ج ۱۷، ص ۲۳۸)

۹- انجام تکلیف

امام خمینی (ره) معتقدند کارگزاران نظام اسلامی با اقتدا به انبیا و معصومین نباید فقط در پی کسب نتیجه باشند بلکه مهم‌تر از آن ادای تکلیف است:

«همه ما مأمور به ادای تکلیف و وظیفه‌ایم نه مأمور به نتیجه. اگر همه انبیا و معصومین - علیهم‌السلام - در زمان و مکان خود مکلف به نتیجه بودند، هرگز نمی‌بایست از فضای بیشتر از توانایی عمل خود فراتر بروند و سخن بگویند... در حالی که به لطف خداوند بزرگ، ملت ما توانسته است در اکثر زمینه‌هایی که شعار داده است به موفقیت نایل شود.» (همان، ج ۲۱، ص ۲۸۴-۲۸۵)

از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) کارگزاران نظام در دوران استقرار جمهوری اسلامی در ایران، هیچ بهانه‌ای برای خارج شدن از انجام مسئولیت و ادای تکلیف ندارند:

امروز روز خدمت است فقط، امروز هیچ یک از شما نمی‌توانید از زیر بار مسئولیت خارج بشوید، یک مسئولیت وجدانی و دینی است، الهی و ملی است. آن‌هایی که منافع شما را از بین می‌برند و شما را استثمار می‌کردند نیستند. الان کسی شما را نمی‌تواند استثمار کند، الان مملکت مال خود شماست. همه را ما عائله خود می‌دانیم و مملکت مال همه ماست و این آشفتگی باید به دست ماها درست بشود. (همان، ج ۷، ص ۴۳۷-۴۳۸)

حضرت امام خمینی (ره) معتقدند کارگزاران نظام اسلامی فقط در صورت ادای تکلیف الهی شکست نمی‌خورند، در غیر این صورت نه تنها از دشمنان بلکه از خود نیز شکست خورده‌اند:

«ما نباید نگران این باشیم که آیا در کارهایی که انجام می‌دهیم، چه کارهای شخصی و در بین خودمان و خدای خودمان و چه در کارهای اجتماعی... شکست بخوریم، باید نگران باشیم که مبادا به تکلیف عمل نکنیم. نگرانی از خود ماست. اگر ما به تکالیفی که خدای تبارک و تعالی برای ما تعیین فرموده است عمل نکنیم، باکی از این نداریم که شکست بخوریم، چه از شرق و چه از غرب و چه از داخل چه از خارج و اگر به تکالیف خودمان عمل نکنیم، شکست خورده هستیم. خودمان، خودمان را شکست دادیم.» (همان، ج ۱۵، ص ۷۰)

۱۰- مردم‌داری

حضرت امام (ره) تفاوت مهم دولت اسلامی را با دولت‌های پیش از خود در ارتباط نزدیک با مردم و تفاهم بین دولت و ملت می‌داند:

«اگر یک کشور بخواهد یک کشور سالمی باشد باید بین دستگاه حاکمه با ملت تفاهم باشد و مع‌الاسف در رژیم‌های شاهنشاهی و به خصوص در رژیم اخیر آن معنا عکس بود؛ یعنی دستگاه حاکمه... در یک قطب... واقع شده بود و ملت هم در یک قطب... در رژیم اسلامی شاید در رأس برنامه همین تفاهم مابین دولت و ملت باشد؛ یعنی نه دولت خودش را جدا می‌داند و بخواهد تحمیل بکند و مردم را تهدید بکند، ارباب بکند، اذیت بکند و نه مردم درصدد این بودند که دولت را تضعیف بکنند یا فرار بکنند از مقررات دولتی.» (همان، ج ۸، ص ۲۳۰-۲۳۱)

از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)، حکومت بر قلوب بسیار شیرین‌تر از حکومت بر بدن‌هاست و همین امر موجب شده است که ملت ایران در تمام سختی‌ها، دولت اسلامی را یاری کند:

«شما کوشش کنید که حکومت بر قلوب کشورهای خودتان بکنید، نه حکومت بر ابدان و قلوب از شما کناره بگیرند... حکومت بر قلوب، یک حکومت شیرین است به خلاف حکومت بر ابدان که قلوب با آن‌ها نباشد. شما دیدید که ایران با این که یک مملکت کم جمعیتی است لکن برای این که قلوب ملت با حکومت موافق بود و موافق هست، الان در همه گرفتاری‌هایی که حکومت دارد، در همه گرفتاری‌ها ملت کوشش می‌کند که هم قدم باشد با آن‌ها و مقاصد دولت را به پیش ببرد.» (همان، ج ۱۴، ص ۱۷۹)

راه‌های جلب رضایت مردم

امام خمینی (ره) راهکارهای عملی مهمی را برای جلب رضایت مردم فراروی کارگزاران نظام اسلامی قرار می‌دهند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

الف- جلوگیری از ایجاد نارضایتی

«ما مردم را لازم داریم؛ یعنی، جمهوری اسلامی تا آخر مردم را می‌خواهد. این مردمند که این جمهوری را به این جا رساندند و این مردمند که باید این جمهوری را راه ببرند تا آخر، و این شما آقایان هستید که مردم را می‌توانید، وزارتخانه‌هایتان می‌تواند، ادارات‌تان می‌تواند راضی نگه دارد و می‌تواند - خدای نخواستہ - اشخاصی در آن باشند که ناراضی باشند و این را با قاطعیت عمل کنید.» (همان، ج ۱۹، ص ۳۶)

ب- عمل به موازین اسلامی:

«قلوب مسلمین را باید توسط اسلام جلب کرد... تمام قلوب دست خداست، مقلب‌القلوب خداست. به خدا متوجه شو تا دل‌های مردم به تو متوجه شود، اهل علم این کاره است... ما می‌گوییم دولت‌ها باید مردم را خوب اداره کنند که مردم بفهمند دولت خیرخواه ملت است ولی اگر دیدند این‌طور نیست می‌گویند کی باشد از بین برود.» (همان، ج ۱، ص ۱۲۱)

ج- اخلاق و رفتار خوب:

«شما نمی‌خواهید با زور موفقیت پیدا کنید شما می‌خواهید با اخلاق خوب و کردار خوب با مردم رفتار کنید تا پیش خدا و خلق آبرومند باشید و مردم را از خودتان بدانید و اگر تفنگ و اسلحه هم در دست شماست، با اخلاق مردم را خاضع کنید و خضوع قلبی میزان است و اگر بتوانید قلب مردم را همراه خود کنید، این چیزی است که پیش خداوند دوام و ثبات دارد.» (همان، ج ۱۷، ص ۱۵)

د- سخت‌گیری نکردن با مردم:

«مردم ما خیلی زحمت کشیده‌اند، مردم عادی غیر از طبقه مرفه هستند، مردم عادی ما اسلام را پیاده کرده‌اند و تمام زحمات حکومت را متحمل می‌شوند. پس ما باید بسیار به فکر مردم باشیم و بر آنان سخت‌گیریم که از صحنه خارج شوند.» (همان، ج ۱۹، ص ۴۴)

ه- جبران تلخی‌های رفتار نظام سابق:

شما هم باید کاری بکنید که آن ذایقه تلخی که مردم در گذشته از دیگران داشته‌اند به ذایقه شیرینی مبدل سازید، که اگر چنانچه مشکلی برایتان پیدا شد، همین مردم کوچه و بازار بیابند و مشکل شما را رفع کنند، چون مردم احساسشان این است که همه چیز از خودشان است و هیچ چیز را غریبه نمی‌دانند و شما را فرزندان خودشان می‌شناسند. پس شما باید به وظیفه فرزندی خود و آن‌ها هم به وظیفه پدری عمل کنند.

(همان، ج ۱۷، ص ۲۶۵)

و- شرکت دادن مردم در کارها:

«شرکت دادن مردم را در امور، این را کرازاً گفتم، شما هم خودتان گفتید که یک کشوری را که بخواهید اداره بکنید، یک دولت تا شرکت مردم نباشد نمی‌شود اداره صحیح بشود. وقتی بنا شد که مردم شرکت کردند در کارها، شما شرکت دادید مردم را، آن‌هایی که الان خدمت می‌کنند و سابق هم خدمت کردند به شما، به ما، به همه، به اسلام و شما را رساندند به این‌جا، آن‌ها را کنار نگذارید، رد نکنید، آن‌ها را وارد کنید در کار. وقتی... آن‌ها دیدند که شما می‌خواهید همکاری کنید با آن‌ها، آن‌ها هم همکاری می‌کنند با شما.» (همان، ج ۱۹، ص ۴۰۹)

۱۱- خدمتگزاری و مردمی بودن

حضرت امام خمینی (ره) پشتیبانی مردم از کارگزاران نظام اسلامی را منوط به خدمتگزار بودن آن‌ها می‌داند و می‌فرماید:

«توجه به این معنا باشد که باید این‌ها در خدمت مردم باشند و به مردم حالی کنند که ما خدمتگزاریم، حالی کنند لفظاً، حالی کنند عملاً. در عمل این‌طور باشد که مردم ببینند که این استانداری که آمده است در این‌جا... مشغول خدمت به مردم است، خوب وقتی مردم ببینند که کسی مشغول به خدمت است دیگر دعوا ندارند با او، دعوا آن‌جا پیدا می‌شود که ببینند... آمده که با هر وسیله‌ای اخاذی کند... قدرت خودش را تثبیت کند.» (همان، ج ۱۳، ص ۳۸۲-۳۸۳)

حضرت امام (ره) تا آن‌جا برای خدمت به مردم اهمیت قایل هستند که حتی لفظ رهبری برای خود را مهم ندانسته و در برابر آن خدمتگزاری را مطرح می‌فرمایند:

«اگر به من بگویند خدمتگزار، بهتر از این است که بگویند رهبر. رهبری مطرح نیست، خدمتگزاری مطرح است. اسلام ما را موظف کرده که خدمت بکنیم، خدمتگزاری مطرح است... که همه موظفیم که این مملکت را خودمان اداره بکنیم.» (همان، ج ۱۰، ص ۴۶۳)

از دیدگاه امام (ره) خدمتگزار بودن برای مردم در مقابل بزرگی فروختن به آنهاست و آخرت از آن کسانی است که مستکبر نباشند:

«توجه به خدا را حفظ کنید... خودتان را خدمتگزار بدانید به بندگان خدا. بزرگی نفروشید به این مردم. این مردم بزرگانند، بنده خدا هستند، به اینها بزرگی نفروشید؛ غلّو بر اینها نکنید. خداوند دار آخرت را برای کسانی قرار داده است که به مردم نه غلّو می‌کنند؛ نه فساد می‌کنند، نه اصلاً اراده غلّو نمی‌کنند... نه اراده می‌کنند که یک بزرگی کنند به مردم و بزرگی بفروشند و مستکبر باشند؛ و نه مفسّده باشند و یک کشوری را به فساد بکشند.» (همان، ج ۱۰، ص ۱۵۵)

۱۲- تواضع در مقابل مردم

امام (ره) بارها کارگزاران نظام اسلامی را به تواضع در برابر قشر محروم جامعه دعوت نمودند، چرا که آن‌ها را آقا و منت‌گذار مسئولان قلمداد فرمودند:

«این ملت است که شما را از آن قید و بندها آزاد کرد و امروز هیچ قید و بندی از هیچ کشوری در گردن شما نیست، هیچ تعهدی ندارید به دیگران... و این به برکت این زاغه‌نشینان، این قشر محروم توده بوده است. آن که این همه جوان را داد این قشر محروم است... آئی که آن قدر زحمت دارد می‌کشد برای حفظ کشورش و برای حفظ اسلام، همین قشر هستند. این‌ها آقای ما هستند، این‌ها به ما منت دارند، با این‌ها با کمال تواضع رفتار کنید.» (همان، ج ۱۹، ص ۲۵۴-۲۵۵)

حضرت امام خمینی (ره) همین مفهوم را با بیان واضح‌تر چنین توصیف می‌فرمایند:

«اگر نبود همت این محرومان و همت این روستاییان و همت این جنوب شهری‌ها، اگر نبود این، نه رژیم سابق ظلمش از بین رفته بود و نه ما در مقابل مشکلات می‌توانستیم مقاومت کنیم. همه این‌ها از برکات این‌هایی هستند که شما به امداد آنها برخاسته‌اید و آنها لایق این هستند که ما با تواضع به خدمت آنها برویم و برای آنها خدمت کنیم. همه ما خدمتگزار آنها باید باشیم. آنها به ما منت دارند که ما را از این قیدی که ابرقدرت‌ها به دست و پای ما بسته بودند نجات دادند... اسلام عزیز را در این کشور حاکم کردند. ما و شما برای آن‌ها کاری نمی‌کنیم.» (همان، ج ۱۷، ص ۴۲۵-۴۲۶)

۱۳- برخورد خوب با مردم

امام خمینی (ره) درستی با مردم را نابود کننده خدمت می‌دانند و کارگزاران نظام اسلامی را به حسن معاشرت و رفتار و آداب اسلامی با مردم دعوت می‌کنند:

«چه بسا باشد که خدمت‌ها، خدمت‌های ارزنده است، لکن گاهی برخورد با بعض افراد، یک برخوردی است خدمت را هم پایمال می‌کند... مبدا یک وقتی در ضمن این که شما خدمت را می‌کنید، یکی درشتی‌ای باشد که خدمت شما را در خودش محو کند. باید اخلاق اسلامی، آداب اسلامی درست مراعات بشود، همان‌طوری که شیوه ائمه ما... بوده است که خودشان را خدمتگزار مردم می‌دیدند و با حسن معاشرت و با رفتار انسانی، با رفتار الهی رفتار می‌کردند و کارهایی را که باید انجام بدهند، با همین حسن رفتار انجام می‌دهند.» (همان، ص ۷۹)

۱۴- خضوع در مقابل قانون

از دیدگاه امام (ره) حتی پیامبر اعظم (ص) و خلفای ایشان تابع قانون اسلام هستند که فرمان الهی است و در نظام اسلامی نیز همه اشخاص در برابر قانون مسئول هستند:

«قانون حکومت می‌کند، شخص هیچ حکومتی ندارد. آن شخص ولو رسول خدا باشد، ولو خلیفه رسول خدا باشد، شخص مطرح نیست در اسلام. در اسلام قانون است، همه تابع قانون‌اند و قانون هم قانون خداست؛ قانونی است که از روی عدالت الهی پیدا شده است؛ قانونی است که قرآن است... و سنت رسول اکرم است. همه تابع او هستیم و همه باید روی آن میزان عمل بکنیم. فرقی مابین اشخاص نیست در قانون اسلام. فرق مابین گروه‌ها نیست.» (همان، ج ۹، ص ۴۲۵)

امام خمینی (ره) در فراز مهمی از بیانات خود، نحوه خضوع در مقابل قانون از سوی همه و به ویژه کارگزاران نظام اسلامی را بیان می‌فرماید:

اگر همه اشخاصی و گروه‌ها و نهادهایی که در کشور هستند، اگر به قانون خاضع بشویم و اگر قانون را محترم بشمریم هیچ اختلافی پیش نخواهد آمد. اختلافات از راه قانون‌شکنی‌ها پیش می‌آید. اگر قانون حکومت کند در یک کشوری، چنانچه از صدر عالم تاکنون انبیا و اسلام برای برقراری قانون آمده‌اند و پیغمبر و ائمه و خلفای اسلام تمام برای قانون خاضع بوده‌اند و تسلیم قانون بوده‌اند، قانون برای نفع ملت و جامعه است، برای نفع بعضی اشخاص و گروه‌ها نیست. قانون توجه به تمام جامعه کرده و برای تهدیب تمام جامعه است. نباید اگر قانونی برخلاف نظر من بود هیاهو کنم که من این قانون را قبول ندارم، شما باید خودتان را تطبیق بدهید با قانون، نه قانون خودش را با شما. (همان، ج ۱۴، ص ۴۱۴-۴۱۵)

۱۵- انجام وظیفه و عدم دخالت در کارهای دیگر

از دیدگاه حضرت امام (ره) عدم دخالت در وظایف دیگران و انجام هر چه بهتر امور مربوط به خود یکی از مهم‌ترین اخلاق کارگزاران نظام اسلامی است:

«در همه امور ما باید قوی باشیم و بهترین مأمور این است که به این چیزی که به خودش محول شده است خوب عمل بکند. شما اگر چنانچه فرض کنید در یک سفارتخانه‌ای هستید می‌خواهید عمل بکنید، باید خودتان آن کاری که به شما محول شده خوب عمل کنید، به دیگران کار نداشته باشید. بله، اگر که آن‌ها خلاف کردند شما نپوشانید، اما این طور نباشد که نظرتان این باشد که او چه جور دارد عمل می‌کند، شما

باید عملی که خودتان انجام می‌دهید، مطابق با موازین و قوانینی باشد... مأمور خوب... آن کسی است که مأموریت خودش را خوب عمل بکند و تکالیف خودش را خوب از عهده برآید.» (همان، ج ۱۹، ص ۳۲۸)

از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) آبرومندی کارگزاران نظام اسلامی در پیشگاه خداوند متعال، منوط به انجام خوب کارها و وظایف محول شده است:

«بینیم که باید چه کار بکنیم که این مسئولیتی که به عهده ماست به طوری انجام بدهیم که فردا پیش خدای تبارک و تعالی و پیش انبیای خدا خجلت زده نباشیم و آبرومند باشیم. آن این است که هر کس در هر کاری مشغول است او را خوب انجام بدهد. فرض کنید خدای نخواستہ همه افراد کشور خلاف می‌کنند، شما یک نفر کار خوب بکن. هر کسی فکر خودش باشد.» (همان، ج ۱۸، ص ۳۰۹)

۱۶- اهمیت به بیت‌المال و پرهیز از کم‌کاری

ارتزاق کارگزاران نظام اسلامی از بیت‌المال مسلمین باعث می‌شود که از نظر امام خمینی (ره) آنها باید اهمیت قائل شوند و آن را کوچک نشمارند:

«بیت‌المال مسلمین را بزرگ بشمارید. حکومت‌های اسلامی باید بیت‌المال مسلمین را برای جلال و جبروت خودشان صرف نکنند، بیت‌المال مسلمین صرف آن چیزی بشود که برای مسلمین است. وزارتخانه‌ها باید وقتی که می‌بینند که کارمند بیت‌المال مسلمین هستند... و از آن‌جا حقوق می‌گیرند و ارتزاق می‌کنند و اداره، اداره بیت‌المال مسلمین است... کوچک نشمرند مسئله را، مسئله بیت‌المال مسلمین است.» (همان، ج ۱۹، ص ۳۷۴-۳۷۵)

حضرت امام (ره) معتقدند اجرت و مزد کارگزاران نظام از بیت‌المال فقط در صورتی مشروع است که کم‌کاری نکنند و حتی برای جبران گذشته‌ها دو برابر کار کنند:

«اجرتی که این‌ها می‌گیرند در مقابل عمل است؛ اگر عمل کم بکنند حرام است این اجرت، جایز نیست استفاده بکنند از این. بنابراین آنهایی که اعتقاد به اسلام و اعتقاد به مملکت خودشان و اعتقاد به این نهضت دارند، آنها باید عمل بکنند، بلکه زیاد کنند عملشان را که جبران بکنند. این چیزهایی که در سابق بود و آن نقیصه‌هایی که در سابق بود جبران بشود. کم‌کاری اصلش معنا ندارد، حالا باید پرکارتر بشوند... شما می‌بینید... که الان قشرهای مختلفی می‌روند حتی در بیابان‌ها خدمت می‌کنند، می‌روند در مدارس خدمت می‌کنند، خوب، ادارات هم باید خدمت بکنند تا اجرتی که می‌گیرند اجرت مشروع باشد.» (همان، ج ۱۰، ص ۲۰۱)

۱۷- اهمیت به محتوی و عمل

حضرت امام خمینی (ره) معتقدند برای شکر نعمت انقلاب اسلامی عمل کردن به جای صحبت است:

شکر نعمت این است که ما به جای صحبت عمل کنیم آن هم طبق ضوابط اسلام، نه تجاوز کنیم و نه تقصیر. (همان، ج ۱۷، ص ۱۶۰)

از دیدگاه حضرت امام (ره) دوری از کاغذبازی و انجام ضربتی کارها از اخلاق مهم کارگزاران در نظام اسلامی محسوب می‌شود:

«شما که الان جوان هستید، به فکر این باشید که اصلاح کنید خودتان را، به فکر این باشید که برای این مملکت کار بکنید، ننشینید باز تو وزارتخانه‌ها و هی همان حرف‌های سابق باشد و همان کاغذبازی‌ها و یک بودجه‌ای که برای یک جایی می‌خواهند، این قدر، این طرف و آن طرف برود که منسی بشود. این‌ها را به طور ضربتی کار بکنید.» (همان، ج ۱۳، ص ۲۰۵)

۱۸- عبرت‌پذیری

عبرت از سرنوشت شاه علی‌رغم همه حمایت‌ها و پشتیبانی‌های غرب و شرق از او نکته‌ای است که بارها حضرت امام خمینی (ره) به کارگزاران نظام اسلامی و حتی همه دولت‌ها توصیه می‌کنند:

«دولت‌هایی که در عالم هستند که ببینند که چه شد که یک همچو قدرت بزرگی که همه قدرت‌ها هم دنبالش بودند، همه هم از او پشتیبانی می‌کردند ... همه قدرت‌های شیطانی جمع شده بودند با هم که این را حفظش کنند و نتوانستند. این باید یک سرمشقی باشد از برای دولت‌ها که وظیفه خودشان را بدانند. چه دولت‌هایی که بعدها در ایران تشکیل می‌شود و امید است که دولت اسلامی - انسانی باشد و چه دولت‌هایی که در خارج این مملکت هستند، این باید یک سرمشقی برای آن‌ها باشد که با ملت چه بکنند، چه جور رفتار بکنند.» (همان، ج ۸، ص ۳۴۹)

تنبه و عبرت از سرنوشت کسانی که با داشتن قدرت فراوان و انجام کارهای فساد، ناتوان شدند از مواردی است که امام (ره) بارها توصیه فرمودند:

«من امیدوارم که دیگر آسیبی برای این مملکت واقع نشود برای این که ما برای خدا می‌خواهیم انجام وظیفه کنیم و خدا را همه در نظر داشته باشید. او حاضر است، ناظر است، اعمالتان را می‌بیند و شما تنبه پیدا کنید از آن‌هایی که در این مملکت آن قدرت‌ها را به خرج دادند و آن فسادها را، الآن در بستر بیماری افتادند.» (همان، ج ۱۳، ص ۶۳)

۱۹- انتقاد و انتقادپذیری

نادیده گرفتن عیوب و دیدن حُسن‌ها از سوی کارگزاران نظام خطری است که پاره‌ها حضرت امام (ره) نسبت به آن هشدار دادند:

«انسان که بخواهد برای خدا کار بکند و به مقام انسانیت برسد، باید همیشه دنبال این باشد که ببیند چه عیبی دارد، دنبال این نباشد که ببیند چه حسنی دارد؛ برای این که دنبال این که چه عیبی دارد، می‌شود که انسان درصدد رفع او برآید و دنبال این که چه حسنی دارد، پرده می‌شود در چشم انسان و نمی‌تواند عیوب خودش را ببیند.» (همان، ج ۱۷، ص ۲۴۶)

راهکارهای اسلامی انتقاد و پاسخ به انتقاد به زیبایی از سوی امام (ره) مطرح شده است که می‌تواند همیشه مورد استفاده کارگزاران نظام اسلامی واقع شود:

«فرض کنید یک نفر می‌رود و مسائل خودش را می‌گوید، انتقاد هم دارد، انتقادات آزاد است به اندازه‌ای که نخواهند یک کسی را خفیف کنند یا یک گروهی را خفیف کنند و از صحنه خارج کنند انتقاد برای ساختن،

برای اصلاح امور، لازم است... اگر... آن که انتقاد می‌کند با آرامش خاطر و با نظر صحیح انتقاد بکند، این که جواب می‌دهد هم اگر با نظر صحیح و بدون این که غضب در آن راه داشته باشد جواب بدهد، آن وقت منطق در مقابل منطق است و اگر با هیاهو و جار و جنجال بخواهید شما یک مسئله را حل بکنید و هر کسی در نظر داشته باشد که طرف مقابل خودش را مثل یک دشمن بکوبد، عقل‌ها کنار می‌رود و قوه غضبیه که بدترین قوه‌هاست اگر مهار نشود، در کار می‌افتد و مسائل را علاوه بر این که حل نمی‌کند مشکل‌تر می‌کند.» (همان، ج ۱۴، ص ۳۶۵-۳۶۶)

۲۰- اعتراف به اشتباه

عدم اعتراف به خطا و اشتباه از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) یکی از مهم‌ترین مشخصات اشخاص دیکتاتور است و در مقابل، انسان کامل می‌تواند از اشتباه و خطای خود برگردد:

«یک مطلبی را که می‌گویید چنانچه خطایش را فهمیدید حاضرید به این که بگویید من خطا کردم، اشتباه کردم یا همان خطا را می‌خواهید تا آخر به پیش ببرید. از مفاسدی که دیکتاتوری دارد و دیکتاتور مبتلا به آن هست این است که یک مطلبی را که القا می‌کند بعدش نمی‌تواند، قدرت ندارد بر خودش که این مطلبی که القا کرده است اگر خلاف مصلحت است، اگر خلاف مصالح... کشور خودش هم هست... نمی‌تواند که از قولش برگردد... این بزرگترین دیکتاتوری‌هاست که انسان به آن مبتلا هست که چیزی که گفتم باید بشود ولو این که یک کشور به تباهی کشیده بشود... این طور نباشد که آن قدر خودتان را ببینید که هر چه می‌گویید همان درست است و آن قدر خودبین باشید که اگر نادرستی را فهمیدید هم حاضر به تسلیم نباشید. انسان کامل آن است که اگر فهمید که حرفش حق است با برهان اظهار کند و مطالبش را برهانی بفهماند.» (همان، ص ۹۲-۹۳)

توصیه‌های حضرت امام خمینی (ره) در زمینه اعتراف به خطا و اشتباه قابل توجه است:

«باید بدانید و می‌دانید که انسان از اشتباه و خطا مأیوس نیست. به مجرد احراز اشتباه و خطا از آن برگردید و اقرار به خطا کنید. که آن کمال انسانی است و توجیه و پافشاری در امر خطا، نقص و از شیطان است. در امور مهمه با کارشناسان مشورت کنید و جانب احتیاط را مراعات نمایید.» (همان، ج ۱۸، ص ۷)

۲۱- دقت عمل در رفتار خود و افراد تحت امر

تلاش دشمنان برای اغفال کارگزاران و همچنین شیطان‌های داخل و خارج و نفس اماره همواره از سوی امام (ره) مورد تأکید قرار گرفته است:

«چه بسا، با نفوذ عمال سرسپرده داخلی در ارگان‌های دولتی و مقامات مؤثر، به تدریج قدم به قدم کار خود را انجام دهند و انسان مستقیم را منحرف کنند... غفلت از این امر، فاجعه‌انگیز است و همه مقامات، خصوصاً مقامات بالا چون رؤسای قوای سه‌گانه، بیشتر مورد نظر و هدف هستند، زیرا انحراف آنان خدای نخواستگانه ممکن است انحراف رژیم را در پی داشته باشد. همه ما و شما باید بدانیم که شیطان خارج و داخل و

نفس اماره به تدریج انسان را از خلاف‌های کوچک به بزرگ و بزرگتر می‌کشاند.» (همان، ج ۱۹، ص ۳۷۰-۳۷۱)

۲۲- ارائه کارها به مردم

ارائه خدمات انجام شده از سوی کارگزاران به مردم نکته مهمی است که حضرت امام خمینی (ره) بر آن تأکید می‌ورزند:

«آنی که برای شما مهم است خدمت کردن به همه طبقات خصوصاً مستضعف‌ها، خصوصاً محرومینی که در طول تاریخ محروم بوده‌اند این بیچاره‌ها. باید خدمت کنید و خدمتتان را بگویید به آنها و وقتی گفته می‌شود، عمل دنبالش باشد.» (خمینی، ۱۳۶۸، ج ۱۸، ص ۸۰)

امام خمینی (ره) تا آن‌جا به اطلاع‌رسانی از خدمات انجام شده اهمیت می‌دهند که عدم انجام آن را فسادانگیز و موجب تضعیف نظام اسلامی قلمداد می‌فرمایند:

«مقید باشید به این که کارهایتان را بگویید به مردم، آن چیزی که نباید گفت، آن عبادات شخصی آدم است که نباید بگوید اما کارها و خدمت‌هایی را که شما کردید، اگر نگویید فساد دارد؛ یعنی موجب تضعیف می‌شود؛ لکن اگر به ملت بگویید، بیاید هر کسی بگوید مسائل خودش را که ما این کارها را کردیم، در تلویزیون، در رادیو اعلام کند و بعد هم اعلام کند که هر کس مخالف با این کارهایی است، یعنی ما کارهایی را که کردیم، می‌گوید ما صحیح نمی‌گوییم، بیاید بگوید. هر دهی که ما برایش این کار را کردیم اگر می‌گوییم کردیم، اگر این‌ها اعتقاد دارند که نکردیم، بیایند بگویند و مقایسه‌ای هم بین این دو سال و این سال‌های طولانی که طاغوت بوده است این مقایسه را بکنید، بروز بدهید.» (همان، ج ۱۳، ص ۴۹۴)

۲۳- پرهیز از قدرت‌طلبی و حبّ مال

قدرت‌طلبی و حبّ مال از دیدگاه امام خمینی (ره) یکی از موارد اخلاقی در کارگزاران نظام اسلامی است که مردم نباید نسبت به آن بی‌اعتناء باشند:

«هر چه مال اضافه بشود حرص انسان اضافه می‌شود، هر چه قدرت اضافه بشود حرص انسان به قدرت اضافه می‌شود و اگر مذهب نباشد انسان، آن قدرت را برای خودش به کار می‌گیرد، وقتی برای خودش به کار گرفت... ابرقدرت‌هایی که هستند یک همچو آدم قدرتمندی را پیدا می‌کنند و... به او بال و پر می‌دهند و این را به مقام می‌رسانند تا این که ملت را استضعاف کند و ذخایر ملت را بچاپد... آن روزی که هر یک از شماها را ملت دید که دارید از مرتبه متوسط می‌غلطید به طرف مرفه و دنبال این هستید که یا قدرت پیدا بکنید یا تمکن پیدا کنید، مردم باید توجه داشته باشند و این طور افرادی... را سر جای خودشان بنشانند. اگر ملت می‌خواهد که این پیروزی تا آخر برسد... باید مواظب آنهایی که دولت را تشکیل می‌دهند، آنکه رئیس‌جمهور است، آن که مجلس هست، مجلسی هست، همه این‌ها را توجه بکنند که مبدا یک وقتی از طبقه متوسط به طبقه بالا و به اصطلاح خودشان مرفه به آن طبقه برسد.» (همان، ج ۱۶، ص ۲۰-۲۱)

حضرت امام (ره) معتقدند مردم باید برای حفظ اسلام و جمهوری اسلامی در مقابل انحرافات کارگزاران نظام اسلامی بایستند:

«آن روزی که دیدید و دیدند که انحراف در مجلس پیدا شد، انحراف از حیث قدرت‌طلبی و از حیث مال‌طلبی، در کشور در وزیرها پیدا شد، در رئیس جمهور پیدا شد، آن روز بدانند که علامت این که شکست بخوریم، خودنمایی کرده از آن وقت باید جلوی او را بگیرند. رئیس جمهوری که بخواهد سلطنت کند به این مملکت، خود مردم باید جلوی او را بگیرند. مجلسی که بخواهد قدرتمندی نشان بدهد و آن مسائلی که سابق و آن افرادی که سابق در مجلس بودند آن کارها را بکند، خود مردم باید جلوی او را بگیرند. اگر مردم بخواهند که اسلام را حفظ کنند جمهوری اسلامی را حفظ کنند، دولت و مجلس و رئیس جمهور و این‌ها را حفظشان کنند یعنی حفظ کنند، از این که خدای نخواستہ یک وقت قدمی از آن ور بردارند این شیطانی است که در انسان هست و ممکن است که هرکس را منحرف کند و لازم است که انسان خودش را مهذب کند.» (همان، ص ۲۳)

۲۴- حفظ آبروی نظام و جمهوری اسلامی

اعمال نامطلوب کارگزاران نظام اسلامی از نظر حضرت امام خمینی (ره) منجر به متهم شدن مکتب اسلام و کل نظام جمهوری اسلامی می‌شود نه اشخاص:

«اگر ما اعمالمان را موافق با آنکه جمهوری اسلامی اقتضا دارد منطبق نکنیم... اگر ما اعمالمان را مطابق با آن وظیفه پاسداری نکنیم، ما را متهم می‌کنند به این که... مکتب ما را متهم می‌کنند به این که این هم همان رژیم شاهنشاهی است، افراد فرق کرده‌اند، اسمش فرق کرده، آن وقت می‌گفتند رژیم شاهنشاهی حالا می‌گویند جمهوری اسلامی، آن وقت می‌گفتند شاهنشاه حالا می‌گویند یکی دیگر، اما معنا همان معناست، محتوا همان محتواست، اشکالات همان اشکالات است و تعدیات همان تعدیات است.» (همان، ج ۸، ص ۵۱۱)

حضرت امام خمینی (ره) با هوشیاری تمام نسبت به عواقب خطاها و اشتباهات کارگزاران نظام اسلامی برای اسلام و جمهوری اسلامی هشدار می‌دهند:

امروز که جمهوری اسلامی است و به اسم اسلام هر کس مشغول کاری هست، اگر چنانچه یک خطایی واقع بشود، یک اشتباهی واقع بشود یا خدای نخواستہ یک عمدی پیدا بشود، امروز پای اسلام حساب می‌شود، آن‌ها هم که بخواهند فضولی کنند و قلم‌های مسمومی که در داخل و خارج الان مشغول توطئه هستند و می‌بینند که منابع خودشان و اربابانشان از دست رفته و باید یک فکری بکنند که اوضاع را منقلب کنند، آن‌ها مشغول این هستند که یک چیزی ببینند آن را اضافه کنند و آن قدر که می‌توانند باد بزنند به آن تا این نهضت را لکه‌دار کنند. (همان، ج ۱۱، ص ۶۶)

بحث و نتیجه‌گیری

نقش محوری اخلاق از دیدگاه امام خمینی (ره) آن‌جا معلوم می‌شود که رمز موفقیت‌های اجتماعی و خدمات سیاسی را در آراستگی به فضایل اخلاقی می‌دانند. از این رو به دولتمردان و دست‌اندرکاران مدیریت

جامعه توصیه می‌کند که ایجاد محیطی سالم و معطر به ارزش‌های تربیتی را سرلوحه کار خویش سازند تا در پرتو برکاتش خود بهره‌مند گردند:

«عمده در برنامه‌های حکومتی در برنامه‌های دولتی این معناست که محیط اخلاقی درست کنند محیط برادری درست کنند. این در رأس همه برنامه‌هاست. اگر این برنامه درست شد اگر دولت بخواهد کاری بکند همه ملت با او همراهی می‌کنند.» (همان، ج ۸، ص ۸۷)

بی‌شک نمی‌شود مسائل اخلاقی را از دشواری‌های اجتماعی و نابسامانی‌های اقتصادی جدا ساخت و از محیط آلوده به این آفات انتظار صلاح و کمال داشت. عدم برنامه‌ریزی‌های شایسته و راهگشا نقش اساسی را در زمینه‌سازی مفاسد اخلاقی دارد. مشکلات روزمره، فرصت به خود پرداختن را از مردم می‌گیرد و آن‌ها را در پیچ و خم‌های دشواری‌ها سردرگم می‌سازد. به اعتقاد حضرت امام خمینی (ره)، یکی از عوامل مؤثر در ساختن محیط سالم صلاحیت تقوایی و خوشنامی مدیران کشور و کارگزاران حکومت اسلامی است. از مجریان گرفته تا برنامه‌ریزان و قانونگذاران باید اسوه‌های با فضیلتی باشند که همواره الگو و مقتدای مردم گردند و عطر معرفت را با حضور خود بگسترانند:

«شما باید در آن‌جا معلم اخلاق باشید از برای همه کشور... شماها باید در مجلس که می‌روید علاوه بر این‌که مسائلی که مطرح می‌شود که مورد احتیاج ملت است... با سلاح اخلاق اسلامی وارد بشوید و با آن سلاح مردم را تربیت کنید.» (همان، ج ۱۲، ص ۳۴۵)

به هر حال در بررسی اخلاق کارگزاران از دیدگاه حضرت امام (ره) بیش از همه باید به مبانی اخلاق و دیدگاه انسان‌شناختی ایشان توجه نمود که این مقوله جایگاهی دیگر می‌طلبد.

منابع و مأخذ

- ۱- آیین انقلاب اسلامی (گزیده اندیشه‌های امام خمینی)، (۱۳۷۳) چاپ دوم، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- ۲- صحیفه امام، (۱۳۸۵)، چاپ اول، تهران، مرکز مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.
- ۳- اخلاق کارگزاران در کلام و پیام امام خمینی، (۱۳۷۲)، چاپ اول، قم، انتشارات بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی.

Archive of SID